

Over Kanker

Feiten en weetjes

Lespakket voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs

onderwijsvoorzichting

van kwaliteit © zorn

Docentenhandleiding

Deze handleiding geeft suggesties over het gebruik van het leerlingenboekje *Over Kanker, Feiten en weetjes*. Daarnaast biedt de handleiding aanvullende informatie over het onderwerp, extra lessuggesties en een quiz om de kennis van de leerlingen na afloop van de les(sen) te testen.

Inhoudsopgave

	Pagina
Waarom een lespakket over kanker?	2
Doelgroep	2
Doelstellingen	2
Achtergrondinformatie KWF Kankerbestrijding	2
Opbouw en tijdsduur van de lessen	2
Benodigde materialen	2
Introductie van het lespakket in de groep	3
Toelichting op de opdrachten	3
Kanker Kennis Quiz	5
Extra lessuggesties	7
Aanvullende praktische informatie	8
Colofon	8

Waarom een lespakket over kanker?

Kanker is een ziekte waarmee heel veel mensen in hun leven ooit te maken krijgen. In Nederland is kanker van alle ziektes de ziekte die de meeste doden tot gevolg heeft. De kans dat een man in de loop van zijn leven kanker krijgt, is 44% (dat is 1 op de 2,3 mannen). Vrouwen hebben een kans van 38% op kanker (dat is 1 op de 2,6 vrouwen). Wie zelf geen kanker krijgt, krijgt er dus ongetwijfeld mee te maken doordat iemand uit de omgeving de ziekte heeft of heeft gehad. Daarom is het een belangrijk onderwerp, een onderwerp om al van jongs af aan kennis mee te maken. Vroeger was het uitspreken van het woord kanker al taboe. Tegenwoordig willen we kinderen juist al op jonge leeftijd informatie geven over deze ingewikkelde ziekte. We maken kinderen bewust van de invloed die ze zelf hebben om het risico op kanker te verlagen. Ook wijzen we kinderen erop dat het een gevoelig en vaak verdrietig onderwerp is, waarmee iedereen op zijn eigen manier omgaat.

Doelgroep

Het lespakket *Over Kanker. Feiten en weetjes* is gemaakt voor leerlingen uit de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs.

Doelstellingen

Leerdoelen van het lespakket

- Leerlingen leren wat kanker is en hoe kanker ontstaat.
- Leerlingen leren dat er veel verschillende soorten kanker bestaan.
- Leerlingen weten wat de risicofactoren van kanker zijn.
- Leerlingen beseffen dat zij de kans op kanker kunnen verlagen door gezond te leven.
- Leerlingen weten dat er verschillende behandelmethoden bestaan. Ze kunnen uitleggen wat deze behandelmethoden inhouden.
- Leerlingen zijn zich ervan bewust dat iedereen op een andere manier met deze ziekte omgaat.

Kerdoelen

Onderstaande kerndoelen van het basisonderwijs sluiten goed aan bij dit lespakket.

Nederlands - Schriftelijk taalonderwijs

4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.

Rekenen en wiskunde - Wiskundig inzicht en handelen

23. De leerlingen leren wiskundetaal gebruiken.

Oriëntatie op jezelf en de wereld - Mens en samenleving

34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Achtergrondinformatie KWF Kankerbestrijding

Dit lespakket werd gemaakt in opdracht van KWF Kankerbestrijding. Deze organisatie gaat al 60 jaar voorop in de strijd: een strijd voor minder kanker, meer genezing en een betere kwaliteit van leven. KWF Kankerbestrijding doet dit niet alleen, maar samen met: patiënten, artsen, wetenschappers, collectanten, donateurs, bedrijven en veel... heel veel vrijwilligers. Meer informatie over de organisatie of over kanker vindt u op de website: www.kwfkankerbestrijding.nl.

Opbouw en tijdsduur van de lessen

Het lespakket wordt klassikaal in de groep geïntroduceerd. In principe kunnen de leerlingen daarna zelfstandig in hun leerlingenboekje werken. Ze lezen de teksten en maken de opdrachten. Beoordeel zelf of u van tevoren bij sommige onderdelen nog een korte toelichting geeft. Enkele woorden en begrippen in het leerlingenboekje kunnen lastig zijn voor uw groep. Geef zo nodig uitleg. Als uw groep niet gewend is aan zelfstandig werken, dan neemt u de stof per pagina met de leerlingen door. U kunt de leerlingen het werkboekje in één dagdeel laten maken. Gezien het lastige onderwerp kunt u de lesstof ook verdelen over enkele dagen. Na het bespreken van de opdrachten uit het werkboekje biedt de afsluitende Kanker Kennis Quiz uit deze handleiding de mogelijkheid op een leuke manier te controleren of de leerlingen de lesstof begrepen hebben en of de leerdoelen behaald zijn. De quiz duurt ongeveer een half uur.

Benodigde materialen

Het lespakket *Over Kanker* bestaat uit een werkboekje voor de leerling (leerlingenboekje) en deze docenten-handleiding. Voor het spelen van de Kanker Kennis Quiz zijn vijf verschillende kaartjes per kind of per groepje leerlingen nodig. Deze kaartjes maakt u vooraf of u laat de leerlingen de kaartjes zelf maken. Voor het uitvoeren van de extra lessuggesties zijn soms ook andere materialen nodig, bijvoorbeeld papier, kleurpotloden en woordenboeken. De benodigde materialen staan genoemd bij de lessuggesties.

Introductie van het lespakket in de groep

Kanker is een gevoelig onderwerp. De kans is groot dat één of meerdere leerlingen uit uw groep ooit al eens met kanker te maken hebben gehad. Misschien zijn er bijvoorbeeld opa's of oma's aan de ziekte overleden. Misschien de moeder van een vriendje. Daarom is het verstandig om vooraf het onderwerp klassikaal te introduceren. Leg de leerlingen uit waarom het belangrijk is dat zij meer weten over kanker. Vertel ze ook dat ze altijd met vragen naar u toe mogen komen.

De kinderen komen thuis met verhalen over wat ze op school gedaan hebben. In dit geval is het wellicht verstandig de ouders tijdig te informeren dat u het onderwerp kanker in uw groep behandelt. Zij weten dan wat er in de groep speelt en kunnen zo nodig ook vragen van hun kind beantwoorden.

Probeer in een groepsgesprek te achterhalen welke kennis de leerlingen over kanker hebben. Stel vragen als: Wie weet wat kanker is? Kun je er iets over vertellen? Hoe kun je kanker krijgen? Ga je altijd dood aan kanker? Wie kent er iemand die kanker heeft (gehad)? Ook opdracht 1 uit het leerlingenboekje is bedoeld om de voorkennis van de kinderen in kaart te brengen. U leest met de leerlingen de inleiding van het leerlingenboekje door. U vertelt de leerlingen dat ze veel over kanker te weten zullen komen. Kondig aan dat u na afloop van het project een Kanker Kennis Quiz organiseert. De leerlingen toetsen op die manier hun opgedane kennis.

Het boek *Achtste-groepers huilen niet* van Jacques Vriens (Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum, 16e druk 2009) is geschreven voor kinderen in de bovenbouw. Het verhaal is deels gebaseerd op de waarheid. Toen schrijver Jacques Vriens nog als leerkracht voor de klas stond, had hij een groep 8 waarin een meisje zat dat leukemie kreeg. Zij is dat jaar aan haar ziekte overleden. Een citaat uit dit boek is opgenomen in het leerlingenboekje. U kunt het gehele boek ter introductie op het onderwerp, of tijdens het werken aan het project voorlezen.

Toelichting op de opdrachten uit het leerlingenboekje

Hoe oud is kanker?

Kanker is al heel oud. In Egypte zijn er mummies gevonden van mensen die aan kanker overleden zijn. Hippocrates, een Griekse geleerde die leefde van 460-377 voor Christus, gaf de naam aan kanker. Hij vergeleek sommige kankergezwellen met de poten van een krab. Het woord kanker is afgeleid van het Latijnse woord 'cancer' (krab).

Opdracht 1

Schrijf twee dingen op die jij al over kanker weet. De antwoorden op deze vraag verschillen per leerling. Het doel van deze vraag is dat u bij de kinderen aftast hoeveel voorkennis zij over het onderwerp kanker hebben. U kunt hardnekkige fabels direct de wereld uit helpen. Bovendien weet u op welke gebieden de leerlingen nog nauwelijks of geen kennis hebben. Bij deze onderwerpen kunt u dan wat langer stilstaan.

Hoe ontstaat kanker?

Cellen kunnen zichzelf delen. Bij de deling ontstaan er twee cellen met daarin hetzelfde DNA (erfelijk materiaal) als in de eerste cel. Op deze manier kun je groeien. Ook verouderde of beschadigde lichaamscellen worden op deze manier vervangen. Bij iemand met kanker gaat het mis bij de deling van de cellen. De cellen blijven zich ongeremd delen. Zo ontstaat er een klompje cellen, dat

een gezwel of tumor heet. Er bestaan goedaardige en kwaadaardige tumoren. Goedaardige tumoren noemen we geen kanker. Een voorbeeld daarvan zijn wratten. Deze gezwellen stoppen op een gegeven moment vanzelf met delen, maar ze kunnen wel gevaarlijk zijn als ze organen wegduwen. Kwaadaardige gezwellen kunnen dwars door weefsels en organen heen groeien. Bovendien kan een groepje cellen van een kwaadaardige tumor loslaten en via het bloed of de lymfeklieren ergens anders in het lichaam terechtkomen. Daar zullen de delingen verder gaan. Zo ontstaat op een tweede plek een tumor. We noemen dit een uitzaaiing. Uitzaaiingen maken kanker tot een levensbedreigende ziekte, omdat we hier moeilijk grip op hebben.

Kanker is een verzamelnaam van meer dan honderd verschillende soorten kanker. Voor iedere soort zijn er andere behandelmethoden geschikt. Daarom is kanker een ingewikkelde ziekte. De plaats in het lichaam waar het eerste kankergezwel is ontstaan, bepaalt de naam van de kankersoort. Nierkanker begint dus in een nier. Een uitzaaiing van nierkanker in de longen, blijft nierkanker. Nierkanker in de longen heeft weer een andere manier van behandelen dan longkanker.

De site www.kwfkankerbestrijding.nl biedt u op een overzichtelijke manier gegevens over de verschillende soorten kanker.

Behandelmethode	Wat houdt de methode in?
Opereren	De arts verwijdert een tumor uit het lichaam van de patiënt.
Bestralen	Speciale straling vernietigt de kankercellen. Bestraling is een plaatselijke behandeling: alleen het gedeelte van het lichaam waar de tumor zit wordt bestraald. Als er bijwerkingen zijn, zijn die ook plaatselijk.
Chemotherapie	Dit is een behandeling met medicijnen. De medicijnen zorgen ervoor dat cellen doodgaan of zich minder goed kunnen delen. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen kankercellen en gezonde cellen. Gezonde cellen worden dus ook aangetast.

Opdracht 2

De kans dat een vrouw dikkedarmkanker krijgt, is 1 op de 18. Dit betekent dat er gemiddeld van de achttien vrouwen één vrouw dikkedarmkanker zal krijgen.

Benadruk het begrip 'kans op'. Leg uit dat het nooit zeker is dat van alle achttien vrouwen er één dikkedarmkanker zal krijgen. Het gaat om een gemiddelde.

Wie krijgen kanker?

Kanker is doodsoorzaak nummer 1 in Nederland. Lange tijd overleden er meer mensen aan hart- en vaatziekten en kwam kanker op de tweede plaats. Artsen kunnen steeds meer doen tegen hart- en vaatziekten, maar kanker blijft een moeilijk te doorgronden ziekte. Kanker is in de eerste plaats een ouderdomsziekte. Mensen kunnen steeds ouder worden, waardoor er in verhouding dus ieder jaar meer kankerpatiënten bijkomen. Erfelijkheid is in slechts 5 à 10% van de kankergevallen de oorzaak van de ziekte. Bij sommige kankersoorten spelen erfelijkheidsfactoren een grotere rol dan bij andere kankersoorten. Zo zijn bijvoorbeeld borstkanker, prostaatkanker en eierstokkanker vaker erfelijk dan longkanker. Je kunt kanker niet voorkomen. Maar, gezond leven is een manier om het risico op kanker op latere leeftijd te verkleinen. Een gezonde leefstijl houdt in: niet roken, verstandig zonnen (insmeren, schaduw opzoeken, kleding aantrekken), gezond eten (twee ons groente en tweemaal fruit), voldoende bewegen, letten op een gezond lichaamsgewicht, geen overdadig alcoholgebruik (niet meer dan een of twee glaasjes per dag, en niet elke dag drinken) en beschermen tegen schadelijke stoffen zoals radon en asbest.

Opdracht 3

Bedenk drie manieren om je goed te beschermen tegen de zon.

1. Insmeren met een goed anti-zonnebrandmiddel.
2. In de schaduw blijven, bijvoorbeeld door onder een parasol of scherm te zitten of spelen.
3. Blote lichaamsdelen beschermen met kleding, bijvoorbeeld een shirt met lange mouwen dragen en een petje op je hoofd zetten.

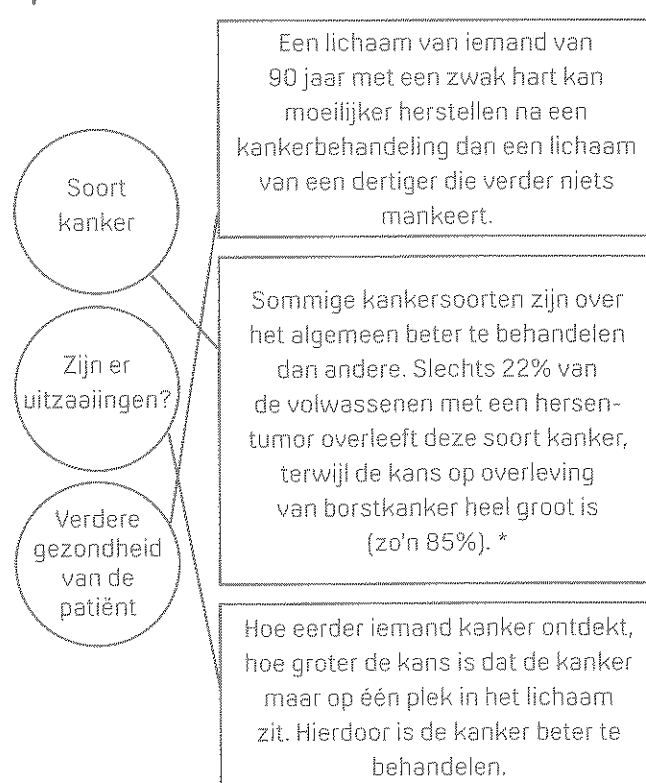
Behandeling en genezing van kanker

Kanker geneest nooit vanzelf. De behandelmethode en de overlevingskansen hangen af van de kankersoort, of er uitzaaiingen zijn en de verdere conditie van de kankerpatiënt. Er zijn drie vaak toegepaste behandelmethode: opereren, bestralen (radiotherapie) en chemotherapie (behandeling met cytostatica). Ruim de helft van de kankerpatiënten is vijf jaar na de diagnose nog in leven. Zestig jaar geleden was dit nog maar een kwart van alle kankerpatiënten.

Opdracht 4

Zie de tabel hierboven voor een voorbeeld van de uitwerking van deze opdracht.

Opdracht 5

*In de oncologie spreekt men over 'vijfjaarsoverleving': het aantal personen dat vijf jaar na de diagnose nog in leven is. Genoemde percentages gaan over de vijfjaarsoverleving van patiënten met een hersentumor en patiënten met borstkanker.

Onderzoek

Omdat kanker een ziekte is waarmee veel mensen te maken krijgen, zoeken wetenschappers al eeuwenlang naar beter werkende of geheel nieuwe behandelmethoden. Ook zijn de onderzoeken gericht op het achterhalen van de precieze oorzaken van kanker. Resultaten van kankeronderzoeken zijn voortdurend in het nieuws. Op dit moment werken onderzoekers onder andere aan:

- nieuwe cytostatica, die minder gezonde cellen aantasten;
- angiogeneseremmers: medicijnen die het aanleggen van bloedvaten in een tumor tegengaan;
- immunotherapie: een methode waarbij afweercellen sterker gemaakt worden;
- gentherapie: een manier waarbij virussen ingezet worden om een gezond gen, dat zorgt voor het remmen van de celdelingen, terug te plaatsen in de kankercel;
- inzetten van virussen: men heeft ontdekt dat bepaalde virussen kunnen helpen de tumorcellen op te ruimen.

Opdracht 6

Bij deze opdracht is het de bedoeling dat de leerlingen zichzelf een vraag stellen over kanker waarop ze het antwoord nog niet direct weten. Ze gaan 'op onderzoek' om het antwoord te vinden. De kinderen worden zich bewust dat ook volwassenen altijd vragen blijven stellen. Hieruit komt onderzoek voort. Door onderzoek komen we steeds meer te weten over kanker en kunnen we de ziekte steeds beter behandelen.

Omggaan met kankerpatiënten

Opdracht 7

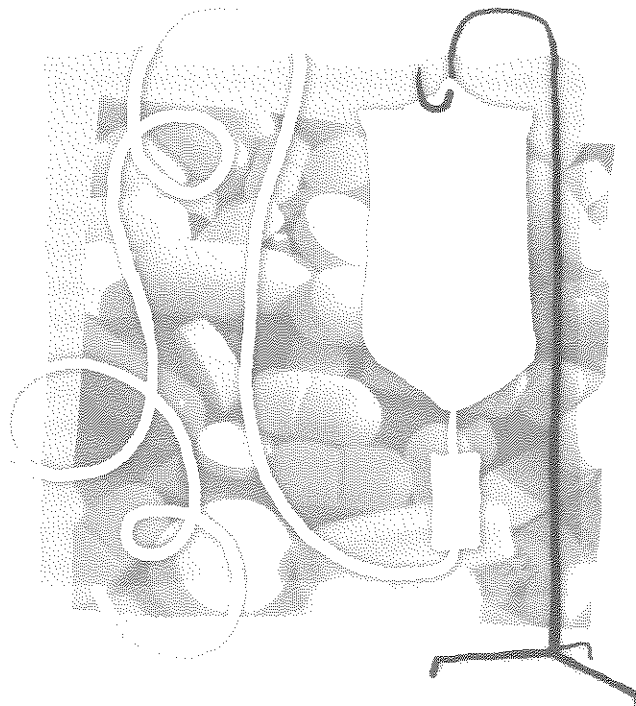
1. Een van de kinderen zegt iets wat echt niet klopt. Wie is dat? *Dat is Pien. Kanker is niet besmettelijk. Je kunt het niet krijgen door iemand aan te raken of een kus te geven.*
2. Wie vind jij dat er het best omgaat met de ziekte van zijn of haar oma? Waarom?

Het antwoord op deze vraag verschilt per leerling.

Belangrijk is dat de leerlingen beseffen dat er veel manieren zijn om met kankerpatiënten om te gaan. Iedereen reageert op zijn eigen manier en verschillende manieren kunnen prettig zijn voor iemand met kanker.

Kanker Kennis Quiz

Als de leerlingen hun werkboekje gelezen en de opdrachten gedaan hebben, bespreekt u de gemaakte opdrachten. Daarna kunt u de Kanker Kennis Quiz spelen. Deze quiz is bedoeld als afsluitende activiteit van het project. Alle vragen komen voort uit de lesstof die in het werkboekje staat. Zo ziet u aan de hand van de antwoorden die de leerlingen op de twintig vragen geven in hoeverre zij kennis over kanker hebben opgeslagen. De Kanker Kennis Quiz bestaat uit twee rondes. In de eerste ronde stelt u de leerlingen tien vragen waarvan het antwoord waar of niet waar is. In de tweede ronde krijgen

de leerlingen tien meerkeuzevragen.

U kunt ervoor kiezen de leerlingen individueel of in groepjes de quiz te laten spelen. Vooraf maakt u per kind of per groepje vijf kaartjes: een kaartje met 'WAAR', een kaartje met 'NIET WAAR', een kaartje met 'A', een kaartje met 'B' en een kaartje met 'C'. De leerlingen kunnen deze kaartjes uiteraard ook zelf maken.

U leest de twintig vragen hardop en duidelijk voor. In de eerste ronde gebruiken de kinderen hun kaartjes met 'waar' en 'niet waar'. In de tweede ronde gebruiken ze de drie kaartjes met de letters 'A', 'B' en 'C' erop. Na het voorlezen van een vraag steken zij het kaartje met daarop hun gekozen antwoord omhoog. Als alle kinderen hun kaartje hebben opgestoken, bespreekt u het juiste antwoord. Laat de kinderen hun eigen punten (aantal goed beantwoorde vragen) bijhouden of maak een schema voor de puntentelling op het bord. De leerling die aan het eind van de quiz de meeste punten heeft gehaald, heeft de Kanker Kennis Quiz gewonnen.

Ronde 1: waar of niet waar?

Bij de vragen 1 tot en met 10 stelt u steeds vooraf de vraag: is dit waar of niet waar?

1. Een goedaardig gezwel noemen we geen kanker.
Waar

Talichting: Alleen kwaadaardige gezwellen worden kanker genoemd. Van een kwaadaardige tumor is sprake bij ongeremde deling van lichaamscellen. De cellen kunnen omliggende weefsels en organen binnendringen en daar ook weer groeien.

2. Dikkedarmkanker kan in je lever zitten.
Waar

Talichting: In dat geval zit er een kwaadaardige tumor in de dikke darm met uitzaaiingen naar de lever.

3. Mannen kunnen borstkanker krijgen.

Waar

Toelichting: Borstkanker is bij mannen zeer zeldzaam: in Nederland krijgen circa 79 mannen per jaar de diagnose borstkanker.

4. Van te veel zonlicht krijg je zeker kanker.

Niet waar

Elke keer als de huid verbrandt, raken huidcellen beschadigd door de UV-straling. En juist bij kinderen komt die beschadiging hard aan. Hun huidcellen zijn extra kwetsbaar. Bovendien zijn ze in de groei: de celdeling gaat zo snel dat er soms te weinig tijd is om alle beschadigde huidcellen te herstellen voordat ze zich weer gaan delen. In die cellen ontstaan dan als het ware 'littekens', die kinderen hun leven lang meedragen. Hoe meer 'littekens', hoe groter de kans dat een kind op latere leeftijd huidkanker krijgt. Het gaat om een kans, het is natuurlijk nooit zeker!

5. Roken verhoogt de kans op longkanker.

Waar

Toelichting: Er is een duidelijke relatie tussen roken en het ontstaan van een aantal soorten kanker, met name longkanker. Van alle mensen met longkanker is bijna 90% van de gevallen direct terug te voeren op het roken.

6. Kanker is besmettelijk.

Niet waar

Toelichting: Kanker is absoluut niet besmettelijk. Een hand geven of zoenen kan geen kanker overbrengen.

7. Veel kankerpatiënten verliezen hun haren door chemotherapie.

Waar

Toelichting: Cytostatica hebben niet alleen invloed op kankercellen, maar ook op gezonde cellen in het lichaam. Vooral snelgroeiende gezonde cellen kunnen worden aangetast door de chemotherapie, zoals slijmvliescellen van de mond, cellen van het beenmerg en haarcellen. Hierdoor kunnen patiënten last krijgen van bijwerkingen. Een van de bijwerkingen kan haaruitval zijn.

8. De aanleg voor sommige kankersoorten kan erfelijk zijn.

Waar

Toelichting: Bij het ontstaan van kanker kunnen diverse factoren een rol spelen, waaronder ook een erfelijke aanleg. Als verschillende familieleden kanker hebben (gehad), rijst nogal eens de vraag of de ziekte misschien erfelijk is. Meestal is dit niet het geval. Bij ongeveer 5% van alle mensen met kanker is een erfelijke aanleg wél de belangrijkste oorzaak van de ziekte.

9. Artsen weten alles over kanker.

Niet waar

Toelichting: Hoewel er al heel veel bekend is over kanker, blijven er ook nog steeds veel vragen open. Wetenschappelijk onderzoek blijft dan ook essentieel.

10. Kanker gaat soms vanzelf over.

Niet waar

Toelichting: Om de ongeremde celdeling van lichaamscellen tegen te gaan, is een medische behandeling altijd noodzakelijk.

Ronde 2: meerkeuzevragen

Bij de vragen 11 tot en met 20 leest u de vraag voor en daarna geeft u de drie mogelijke antwoorden (A, B en C).

11. Wat is een moeilijk woord voor de medicijnen die gebruikt worden bij chemotherapie?

- a. Tumor
- b. Cytostatica
- c. Leukemie

Het goede antwoord is B.

12. Wat betekent de volgende zin: gemiddeld één op de veertien mannen krijgt longkanker.

- a. Dat betekent dat ongeveer van iedere veertien mannen er één longkanker zal krijgen.
- b. Dat betekent dat de enige man die rookt van de veertien mannen longkanker krijgt.
- c. Dat betekent dat zeker één van veertien mannen longkanker krijgt.

Het goede antwoord is A.

13. Wat gaat er mis bij de cellen in het lichaam van iemand met kanker?

- a. De lichaamscellen zijn ziek en gaan allemaal dood. Als alle cellen dood zijn, dan gaat de kankerpatiënt ook dood.
- b. De zieke lichaamscellen steken ook andere lichaamscellen aan.

- c. De zieke lichaamscellen blijven zich maar delen en daardoor ontstaan er steeds meer zieke lichaamscellen.

Het goede antwoord is C.

14. Wat kun je doen om de kans op kanker te verkleinen?

- a. Niet roken, veel fruit en groente eten en voldoende bewegen.
- b. Niet roken, veel water drinken en af en toe naar de zonnebank gaan.
- c. Niet roken, hard werken en goed slapen.

Het goede antwoord is A.

15. Jouw buurman heeft kanker. Hoe moet je met hem omgaan?

- a. Je voert alle klusjes uit die hij aan je vraagt, zoals boodschappen doen.
- b. Je leidt hem veel af, zodat hij niet aan zijn ziekte denkt.
- c. Dat hangt af van wat de buurman wil. Je vraagt hem wat hij fijn vindt.

Het goede antwoord is C.

16. Er zijn drie behandelmethoden die het meest toegepast worden. Hoe lang bestaan die methoden al? Noem ze van de oudste naar de nieuwste methode.

- a. Opereren - Bestralen - Chemotherapie
- b. Opereren - Chemotherapie - Bestralen
- c. Bestralen - Opereren - Chemotherapie

Het goede antwoord is A.

17. Waar komt de naam 'kanker' vandaan?

- a. Uit het oude Egypte.
- b. Van het Latijnse woord 'cancer', dat krab betekent.
- c. Van het Duitse woord 'Krebs', dat kreeft betekent.

Het goede antwoord is B.

18. Wat is een uitzaaiing?

- a. Dat is een losgeraakte tumorcel die zich door het lichaam verspreidt.
- b. Dat is een ander woord voor kanker.
- c. Dat is een goedaardig gezwell.

Het goede antwoord is A.

19. Ongeveer hoeveel kinderen in Nederland krijgen er per jaar kanker?

- a. Ongeveer 45.000
- b. Ongeveer 4500
- c. Ongeveer 450

Het goede antwoord is C.

20. Drie personen hebben kanker. Bij wie van deze drie is de genezingskans waarschijnlijk het grootst?

- a. Een sportieve vrouw van 30 jaar heeft een knobbeltje in haar borst ontdekt. Ze gaat er direct mee naar haar huisarts. Ze heeft borstkanker.
- b. Een man van 70 jaar heeft al maanden pijn in zijn

buik. Hij gaat er na een half jaar mee naar zijn huisarts. Hij heeft dikkedarmkanker.

- c. Een vrouw van 60 jaar heeft na een zware griep een hardnekkige longontsteking die niet over gaat. Ze gaat naar de huisarts. Ze heeft longkanker.

Het goede antwoord is A.

Toelichting: De vrouw met borstkanker is in een vroeg stadium met klachten naar de huisarts gegaan. De kans is groot dat de kanker bij haar succesvol kan worden behandeld.

De man met dikkedarmkanker heeft lang met klachten rondgelopen. Hierdoor is de kans aanwezig dat de dikkedarmkanker al vergevorderd is en mogelijk is uitgezaaid op andere plaatsen in het lichaam.

Voor longkanker geldt over het algemeen een slechte prognose.

Voor de vrouw van 60 jaar is de genezingskans dus niet heel groot.

Extra lessuggesties

U kunt na het behandelen van het werkboekje en het spelen van de quiz uiteraard nog verder werken aan het project. Hieronder vindt u enkele extra lessuggesties.

Uitbreiden van de quiz door de leerlingen

Als de leerlingen de Kanker Kennis Quiz met plezier hebben gespeeld, vinden zij het vast leuk om meer quizvragen te bedenken. Ze kunnen informatie uit hun leerlingenboekje halen. Laat een aantal kinderen 'waar/niet waar-vragen' opschrijven. Andere leerlingen bedenken meerkeuzevragen en sommige leerlingen verzinnen open vragen. Organiseer een nieuwe quizronde waarbij de kinderen natuurlijk niet mogen meedoen aan de vragen die zij zelf bedacht hebben.

Idioom

Het onderwerp 'kanker' is veel uitgebreider dan de lesstof die in dit lespakket aan de orde komt. Voor kinderen die na het werkboekje nog méér, nieuwe kennis over kanker willen opdoen, is het uitbreiden van hun idioom een goede suggestie. Wie zich verdiept in het onderwerp 'kanker', zal enkele termen veelvuldig tegenkomen. Geef de leerlingen een aantal, voor hen onbekende, woorden. U kunt daarbij een keus maken uit het lijstje van pagina 8. U kunt ook woorden uit het lespakket selecteren die voor uw leerlingen misschien lastig zijn, zoals 'erfelijkheid', 'onvruchtbaarheid', 'behandelmethode' e.d. Laat de kinderen zelf de betekenis van het woord opzoeken, met behulp van een woordenboek en/of internet. Controleer of de leerlingen de betekenissen echt begrijpen. De kinderen vertellen aan elkaar over de door hen opgezochte woorden. U geeft alle leerlingen een even groot papier, waarop ze het onbekende woord en de betekenis ervan noteren. Leg de woorden daarna op alfabet en bundel ze tot een kankerwoordenboekje. Daarna kunnen zij er eventueel ook een spel van maken. Ze knippen een serie kaartjes met op elke kaartje een woord. Op de tweede serie kaartjes komen de betekenissen. Na het schudden

van de kaartjes proberen de leerlingen de twee bij elkaar horende kaartjes naast elkaar te leggen.

Idioomlijst

Nieuw woord	Betekenis
Amputatie	Het weghalen van een lichaamsdeel
Biopt	Een klein stukje weefsel dat verwijderd is uit een lichaam om te kunnen onderzoeken
Cytostatica	Medicijnen die bij chemotherapie gebruikt worden
Diagnose	Vaststelling van een ziekte
Melanoom	Vorm van huidkanker
Metastase	Ander woord voor uitzaaiing
Morfine	Sterk soort pijnstiller
Oncologie	Leer van de kanker
Oncoloog	Arts die mensen met kanker behandelt
Prothese	Kunstmatige vervanging van een lichaamsdeel
Recidief	Het opnieuw terugkomen van een ziekte
Sonde	Een dun slangetje waar bijvoorbeeld vloeibaar voedsel doorheen kan

Affiche maken

In het werkboekje hebben de leerlingen geleerd dat je door een gezonde leefstijl de kans op kanker kunt verkleinen. Herhaal de factoren die een verband hebben met het risico op kanker. Iedere leerling kiest een factor die hem/haar aanspreekt. Zorg er wel voor dat de zeven genoemde factoren allemaal in de groep voorkomen. Daarna mogen de leerlingen een affiche ontwerpen waarop de gekozen factor tot uiting komt. Bijvoorbeeld een affiche dat waarschuwt voor het gevaar van roken of een affiche waarop te zien is dat het eten van fruit gezond

is. De kinderen kunnen ook in groepjes werken. Hang de resultaten op in het lokaal.

Werkstuk

Sommige leerlingen vinden kanker een interessant onderwerp voor een werkstuk. In het werkboekje staan enkele tips voor het maken van een werkstuk. Laat de leerlingen extra informatie opzoeken op internet of in het documentatiecentrum.

Presentatie voor de ouders

De affiches en werkstukken vormen een goed uitgangspunt om op een avond aan de ouders te laten zien. Laat enkele leerlingen een mondelinge presentatie voorbereiden. Ze kunnen vertellen wat ze geleerd hebben over kanker. Ook kunnen de ouders de leerlingenboekjes bekijken. Sluit de avond af met een Kanker Kennis Quiz voor de ouders. Hebben zij goed geluisterd? Wat weten zij nu van kanker?

Aanvullende praktische informatie

Meer nuttige informatie over kanker vindt u onder andere op de volgende sites:

- www.kwfkankerbestrijding.nl
- www.ikcnet.nl (De meest recente cijfers per kankersoort.)
- www.johnnyshadow.nl (Over verstandig zonnen. Ook tips voor ouders en spelletjes voor kinderen.)
- www.kankerspoken.nl (Voor ouders en kinderen. Site over kinderen die een moeder of vader met kanker hebben.)

Colofon

Deze docentenhandleiding hoort bij het leerlingenvoetboekje *Over Kanker. Feiten en weetjes* (bestelnummer 3750). Deze Kenmerk-uitgave werd gemaakt in opdracht van KWF Kankerbestrijding en is bestemd voor leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Het lespakket kunt u gratis, tegen verzendkosten, aanvragen bij Zorn Uitgeverij B.V.: www.zorn.nl.

Auteur: Pitti Redeker
Illustrator: Mara Snoeren
Vormgever: Graficelly

onderwijsvoorzichting

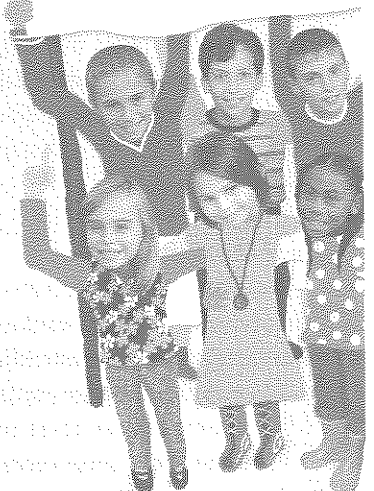
van kwaliteit © zorn

Distributie en ontwikkeling:
Zorn Uitgeverij B.V.
Postbus 4001
2301 RA Leiden
telefoon (071) 514 91 41
e-mail info@zorn.nl
fax (071) 512 02 78
www.kenmerk.nl

Meer informatie over KWF Kankerbestrijding en over kanker vindt u via www.kwfkankerbestrijding.nl

© 2009 Zorn B.V.
Bestelnummer 3760

Over Kanker Feiten en weetjes

Samen voorop in de strijd

